

וקראת לשבת עיונג

אלון מרין הפלגה באקדמיה ובסולת פלמו

גליון מס' 858
פרשת עקב
י"ח אב התשפ"ז

לתגובות, הערות והארות ולקבלת העלון בדוא"ל: alon102010@gmail.com

לע"נ שאול בן סלביה ע"ה | לע"נ אסתר מיישה בת זהררה ע"ה | לע"נ יצחק בן מיישה אסתר ע"ה | לע"נ שמעון בן חביבה ע"ה | לע"נ מיל בת אסתר ע"ה | לע"נ רחל שנהז בת מנורה ע"ה

לרפואת כל חולי עמו ישראל ובכללם אביגיל בת אורה תחי', ולהצלחת כל התומכים והמסייעים בהפצת העלון ברוחניות ובגשמיות

לאורו נלך

קווים מדמותו המופלאה של מרן
מלכא, רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל

בפתח הגליון

הרה"ג אלק מאיר זצ"ל

לא לקחת שוחד!

התופעה ידועה. בכל משפחה בה כמה ילדים, אין האחד דומה לחבירו. כל ילד ואופיו, כל אחד וכישוריו, כל אחד - ורגישותו. לאבותינו היה פתגם חכם: חמש אצבעות ביד, וכל אחת שונה מאחיותיה...

גם בכיתה ישנם ילדים רבים, ברמות שונות. חלקם מוכשרים יותר, חלקם מוכשרים פחות. אלו מתבלטים לטובה, ואלו - להיפך. מחנכים רבים, ולפעמים גם הורים, נוטים להתייחס בצורה שונה לילדים שונים. לאחד מוותרים על הכל, מוחלים על הכל. כל משובה ומשובה נסלחת, בגלל החן שלו, או הכישרונות. בגלל היותו הבכור, או בן הזקונים... לאחר - מתייחסים בביקורתיות, מעירים על כל דבר. משום שהוא באמת שובב ופרוע, או עצל ללא תקנה. נודניק, או נחשל. זה טבעי, אבל לא בהכרח צודק...

כולם מבינים, שזה לא צודק לדון תמיד את הנחשל לכף חובה. שיש לעודד אותו, ולשבח כל רסיס הצלחה וכל שביב מאמץ. רק כך אפשר יהיה לקדם אותו, לחלץ אותו מרגש הנחיתות, להשיב את כבודו האבוד - לפעמים יכול חיוך להציל נפש מישראל, לדורי דורות!

אבל לאידך גיסא, חושבים שאין זה כה נורא לסלוח למוצלח, להעלים עין ממגרעותיו. מפרשת השבוע נלמד, שזוהי עוולה לא פחותה. אסור לטפח בו הרגשה שהוא מושלם. שהוא מעל לביקורת, חסין מפני עונש. יחס כזה, יגרום לאישיותו עיוות חסר תקנה!

פסוק מפורש הוא: "בן חכם, מוסר אב. ולץ, לא שמע גערה". פירש רבינו יונה זצ"ל: כשנראה בן חכם, נדע שאביו הדריכו וייסרו. ואם נראה לץ ופורק עול, נדע שלא שמע גערה! ורבינו הרלב"ג זצ"ל הביא על כך את האמור באדוניהו, שהתנשא למלוך משום שלא עצבו (הוכיחו) אביו מימיו - לימדך שהמונע תוכחה מבנו, מביאו לידי מיתה. והמדרש הוסיף דוגמאות למכביר: אברהם אבינו לא הוכיח את ישמעאל, ויצא לתרבות רעה. יצחק אבינו העלים עין ממשוגות עשוי, ויצא לתרבות רעה. דוד המלך מחל וסלח לאבשלום, ומרד נגדו. והמדרש ביאר כך בפסוק: "טוב כעס משחוק". מוטב להראות הקפדה על מעשים שאינם ראויים, מלפוטרים בבת שחוק המעניקה להם הכשר!

מצות ההליכה בדרכי ה' מורה לנו כיצד לנהוג: "אשר לא יקח שוחד". וכי איזה שוחד יכול האדם להציע לבוראו? מפרש רבנו הרמב"ם זצ"ל: אפילו הצדיק, אם יעשה עבירה קלה, לא ישמשו מצוותיו כשוחד, אלא יענש בעבור העבירה - ויקבל שכר בעבור מצוותיו!

נכונים הדברים, אף שיש לזכור וליישם לגבם את הכלל ש"תהא שמאל דוחה וימין מקרבת". להדגיש שהתוכחה באה מתוך אהבה ולשם תיקון. אבל שבעתיים נכונים הדברים לגבינו אנו. ודאי, גדושי מעלות אנו, ומי כמונו מודעים להם. אבל אם נתאמץ נאמר אי אלו חסרונות, קלושים וזניחים ככל שיהיו. ואסור שאהבתנו העצמית וגודש מעלותינו יהיו שוחד שיעוור את עינינו. עלינו לאבחן את חסרונותינו. ואם יקשה עלינו נטה אוזן לדברי מבקרנו, ונשתדל לתקן. נגדור גדרים ונחליט החלטות שיעזרו בדינו למזערן!

סיפר ראש ישיבת כסא רחמים, הגאון רבי מאיר מאזוז זצ"ל:

"בצעירותי בשנת התש"ך כתבתי מערכה בעניין ספירת העומר, וכדרכה של תורה, דין אחד נוגע במשנהו, ומדין לדין הגעתי גם לדון בעניין מניין וספירת עם ישראל. בתוך תשובתי ציינתי והזכרתי את דברי הרא"ם (פרשת כי תשא) שהדבר מותר. וכתבתי לתמוה על דבריו מהמשנה בריש פרק שני במסכת יומא, ומדבריו של הגאון רבי עובדיה מברטנורא דכתב שאסור למנות ולספור אנשים מישראל, ומדבריו משמע שאע"פ שסופר חלק מהם, בכ"ז אסור. וציינתי לעצמי שהדברים עדיין צריכים עיון.

והנה כעבור ארבע עשרה שנים, נערך מפקד אוכלוסין בארץ ישראל מטעם שלטונות המדינה, ורוב ככל רבני העיר בני-ברק וחכמיה עמדו כחומה בצורה לאסור זאת, שהרי אסור לספור ולמנות את ישראל.

והנה להפתעתי, במוצאי שבת נשא מרן גאון הדור זיע"א את דברותיו אודות המפקד, האם מותר לעשותו על-פי ההלכה או לא, והקיף מרן זיע"א את הנושא מכל צדדיו, בבקאות עצומה וסברא נכוחה. ובדרך אגב הזכיר בדבריו וציון כלאחר יד את דברי הרא"ם שמוותר למנות ולספור חלק מעם ישראל, וכל האיסור הוא רק כשסופרים את כל עם ישראל ללא יוצא מן הכלל, וציון שהקשו עליו ממסכת יומא, אך הוסיף ואמר שכבר מרן החיד"א ומהר"י עייאש זצ"ל מיישבים את דבריו של הרא"ם, ומסבירים שאכן מן התורה אין איסור למנות ולספור חלק מעם ישראל, אלא שרבנן אסרו לספור ולמנות אפילו מיעוט שבעם ישראל.

ואני בשומעי זאת, נותרתי מתפעל ומשתומם על גודל בקיאותו של מרן זיע"א בתורה הקדושה, איך שכל רז לא אניס ליה! וקושיא זו שנתקשתי בה במשך ארבע עשרה שנה, תירץ אותה מרן כלאחר יד, תוך כדי לימודו.

מטמונים מהפרשה

הגיגים ומעשיות

"והיה עקב תשמעון וכו'" (ז.יב).

זקן אחד, חסך לבנו הצעיר סך גדול של אלף זהובים. מכיון שהילד היה עדיין רך בשנים, ביקש הזקן מסוחר אחד, שיהיה אפטרופוס על בנו ועל ממונו. גידל הסוחר את הילד בביתו, וכאשר הפך לבחור, מצא לו הסוחר עבודה בחנותו. שיהיה רושם את כל הסחורות הנכנסות והיוצאות, והיה משתכר מעבודה זו למחייתו.

לימים נודע לבחור, כי אצל הסוחר מופקדים אלף זהובים השייכים לו, על כן, פנה אל מיטיבו וביקש כי יתן לו את הכסף. לשם מה לי לעבוד אצלו? אמר הבחור – והרי אני יכול לחיות בכבוד רב מן הכסף אשר שייך לי?

אם ברצונך לקבל את הכסף – השיב הסוחר – אני מוכן ומזומן לתת לך, אולם, לו לעצתי תשמע, אין הדבר כדאי לך כלל וכלל, כי אם תפסיק את עבודתך ותנחיה מהכסף השמור לך, לא יעבור זמן רב והוא יכלה, ולא ישאר ברשותך מאומה; על כן, המשך בעבודתך, והתפרנס ממנה כאשר נהגת עד היום, והכסף יהיה שמור לך אצלי בבטחון.

כן הוא גם הנמשל – אמר המגיד מדובנא – אצל הקב"ה כביכול "מופקדת" זכות האבות הקדושים, אברהם, יצחק ויעקב, אולם אם יתן לנו הקב"ה את זכות האבות, הלא נאכל אותה "פרוטה אחר פרוטה" עד שתכלה לגמרי...

משום כך, אמר הפסוק: "והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם" ובזכות זה יתן לכם הקב"ה את כל צרכיכם, ואילו זכות האבות "ושמור ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך" – היא שמורה לכם בשלימות!

"ועצר את השמים ולא יהיה מטר" (יא.יז).

שנה אחת היתה שנת בצורת קשה. השמים היו בהירים לגמרי, ולא נראתה כל עננה או סימן לגשם. גדולי ישראל קראו לצום ותפילה להעביר את רוע הגזירה.

בבית מדרשו של הצדיק רבי ישראל בעל שם טוב, התאסף קהל גדול לתפילה וזעקה. ראה הצדיק אדם אחד, מפשוטי העם, הקורא קריאת שמע בכוונה רבה, וכאשר הגיע לפסוק: "ועצר את השמים ולא יהיה מטר" געה בבכיה מתוך כוונה גדולה.

אמור נא לי - פנה הבעל שם טוב אליו לאחר התפילה - אילו כוונות כיוונת כאשר אמרת את הפסוק: "ועצר את השמים ולא יהיה מטר"? איש פשוט אני - ענה האיש - ואין אני מבין בכוונות, אולם בקשתי מהקדוש ברוך הוא ש"יעצור" (יסחוט) את השמים, כפי שעוצרים זיתים וענבים, ואז לא ישאר המטר בשמים אלא ירד לארץ...

התפעל הבעל שם טוב מדבריו הפשוטים של היהודי ואמר: אכן, בזכות תפילתך הכנה, כדאי שירדו גשמים! ואכן לעת ערב נתקדו השמים וגשמי ברכה החלו לירד.

ביני לבני

הרה"ג יחיאל פליסקין שליט"א מח"ס "שתולים בבית השם" ועוד

התדר היהודי (יא)
בהמשך לגליון קודם תפקידה של האמא הוא להחזיר את

השיח למקומו הנכון. וכך זה עשוי להיראות: אמא: "ממש מצער לשמוע מה שקרה, באמת חוויה לא נעימה. קודם כל הנה כוס מיץ קר". עדיף להשאיר אותה עם הזדהות רגשית והרגעה, למשך שעה-שעתיים, ורק אח"כ לדון בנושא. (לאחר שעתיים) שרי: אבל אמא, מי צודקת, אני או המורה? אמא: אני לא שופטת לצדק, אבל יש לי שאלה: האם מותר לסמינר לקבוע כללים לתלמידות? שרי: לי יש גם כן שאלה. האם מותר לסמינר לשקר ולהמציא דברים בשם גדולי ישראל? אמא: כמובן, שלאף אחד אסור לשקר. ומה לגבי שאלתי, האם זכותו של הסמינר לקבוע כללים? שרי: כן, אבל רק כללים הגיוניים. אמא: כלומר רק כללים שהם הגיוניים בעינייך. שרי: נכון. אמא: את הרי לא שונה מבת אחרת בסמינר, אז אני מבינה שהכלל צריך להיות הגיוני בעיני 500 תלמידות... שרי: הבנתי את הקץ. כמובן שתמיד תהינה תלמידות לא מרוצות מהכללים. אמא: נכון מאוד, ולכן מקובל בכל העולם, שכללי מוסד לימודים מחייבים את

עולים במעלות

הגות, מחשבה ומוסר

המוכיח מפארג

רבנו יוסף חיים "הבן איש חי" סיפר, שפעם הגיע לבגדד רב אשכנזי מאירופה. שאלוהו: 'מי כבודו?' ענה: 'אני המוכיח מפארג'. באותם ימים היה לדרשן של פראג שם גדול מאוד, ומאחר שאנשי העיר מעולם לא ראוהו – האמינו לאיש, כבדוהו בכבוד גדול ובקשו שיישא לפנייהם מדברותיו. שמש בית הכנסת הודיע לציבור, כי מחר ביום השבת, בשעה אחת עשרה, תתקיים דרשה מיוחדת מפי האורח הדגול שהגיע מחוץ לארץ – המוכיח מפארג, ובשעה היעודה התמלא בית הכנסת מפה לפה.

ביו הנוכחים היו כמה אשכנזים נוספים, סוחרים שנקלעו למקום, אחד מהם הכיר את המוכיח מפארג, ותכף ומיד כשראה את הדרשן ידע שאין הוא האדם שהוא מתיימר להיות. פנה ושאל אותו: "מפני מה קראת לעצמך המוכיח מפארג?"

אמר הדרשן: "מוכיח אינו רק מלשון 'תוכחה' אלא גם מלשון 'הוכחה'. לי יש הוכחות כיצד יש לנהוג בעולם הזה. הייתי עשיר גדול, הסתובבתי בכל העולם, הגעתי אפילו לאמריקה הרחוקה, שהמסע אליה הוא ארוך ומסוכן ונמשך שלושה חודשים בים הפתוח, ובו שודדי ים וסערות מאיימות. ראיתי תענוגות מכל העולם כולו, ראיתי עשירים מקצה העולם ועד קצהו. במו עיני פגשתי אנשים שבעים ומאשרים שברגע אחד חלו במחלות קשות, אלו חיים יש להם? אין להם בית ואין להם משפחה.

ואני עצמי – היו לי חמישה עשר כרמים שהכניסו לי בשנה מליונים, עשרים שדות של זריעה שהכניסו לי כך וכך, שלושים אלף ראשי צאן ומאה פרות שאפשר היה לפרנס מחלבן תריסר משפחות מטופלות בילדים, מאה חנויות ועשרים ספינות, ממון בבנק במזומן וכסף זמין בכיס, מניות ממשלתיות רבות...

והנה גז עושרי ונעלם, אין לי כלום, אני עני ואביון המחזר על הפתחים ואין לי אפילו סעודה אחת, ערום כביום היולדי.

הביטו בי וראו כי לא לאורך ימים החוסן, עושרנו משול לחוט השערה, וכל היקום אשר תחת רגלינו משול כחרס הנשבר וכחלום יעוף! גלגל חוזר בעולם, בן רגע הקב"ה משפיל גאים ומגביה שפלים!

אינני מדבר סתם באויר, יכול אני לתת 'קבלות' על כל מה שאני אומר. ואם כך, כלום איני ראוי לתואר 'המוכיח מפארג'?! אמנם איני דרשן ולא בן דרשן, אך בן העיר פראג אנוכי, ובני עירי כולם השתאו על מה שקרה איתי ולמדו מוסר, לפיכך קראתי לעצמי 'המוכיח מפארג'!"

נשאו הדברים חן בעיני ה"בן איש חי", ומצא אותם אמיתיים ונכונים, עד שכתב אותם בספרו "עוד יוסף חי".

האומר מוסר לאחרים, צריך קודם להשמיע את דבריו לאוזניו שלו! דרשני המוסר הטובים ביותר והמנהיגים הראויים ביותר, הם אלו שחוו את הדברים בפועל, ונוהגים למעשה כפי שהם מדברים.

התלמידים, גם כשהם לא מסכימים עממה, כי אם לא יהיו כללים בכלל, בסוף לא יהיה מוסד. או שזה יהיה מוסד שלא מתאים לרמה שלך... שרי: אני מסכימה, אבל המורה אמרה שזה מחייב בגלל גדולי ישראל, ואני יודעת שגדולי ישראל לא אמרו את זה, אז יוצא שזה לא מחייב אותי. אמא: את נערה בוגרת, ויודעת להפריד בין עיקר לבין טפל. ובכן, הייתי מציעה להפריד בין הכלל לבין הטעם. לגבי הטעם – את חולקת על הסמינר, את אומרת שהמקור שגוי, ויתכן שאת צודקת. אבל לגבי הכלל – הרי סיכמנו שכללי המוסד מחייבים גם כשאנחנו מסכימים עם הטעם. שרי: נכון, אבל אני שוחרת צדק. אני רוצה להילחם למען האמת. אמא: ומה עושים כששני כללי צדק סותרים זה לזה: הצדק אומר, שתלמיד לא יכול להפר כללי משמעת. והצדק אומר, שאסור להמציא מקורות שלא קיימים. איך תכריע איזה צדק גובר? שרי: אני יחשוב על זה...

ניתוח הדברים: האמא מיסגרה את כללי הסמינר מחדש. במקום להשאיר אותם מעורבבים עם הסברים שנויים במחלוקת, ועם שיח של התרסה הדדית, היא החזירה את הכלל למקומו: כלל שמחייב כי הוא כלל. היא הפרידה החוצה מתוך השיח את כל המרכיבים הרעילים: הויכוח על הטעם, ההתנצחות, והטעם המור. בנוסף, האמא נשארה רגועה, כי היא עצמה גם יודעת שהיא לא חייבת לנצח בדיון הזה. המשך בגליון הבא